

SZEGEDI BIBLIKUSOK

BEVEZETÉS

Az egyház történetírásában Magyarországon dominál az intézménytörténet. Sokkal kevesebben írnak teológiatörténetet vagy egyházi kultúrtörténetet. Az alábbi tanulmány a két szemlélet ötvözetéből jött létre annak illusztrálására, hogy egyrészt a teológiai főiskola, mint oktatási intézmény működését az alapító által teremtett jogszabályi összefüggések befolyásolják, noha nem teljesen határozzák meg, másrészt igen sokat jelent a benne működő oktatói tevékenységet végzők felkészültsége és világlátása, harmadrészt az egyházpolitikai és országos politikai események. Az utóbbiakra csak részben tértem ki, s csak ott, ahol lényeges szerepet játszott.

A katolikus teológiai oktatás a hierarchia felsőbb vezetésében tevékenykedő püspökök, illetve kongregációk elvárásaitól függ. A benne oktatók elsődleges feladata, hogy növendékeiket felkészítsék egy pap előtt álló feladatok ellátására, illetve, mivel felsőoktatási intézményről van szó, a tanárok képesek legyenek a teológiát az egyetem vagy más felsőoktatási intézmény szintjére emelni, és az oktatás mellett kutatói munkát is végezni, illetve arra felkészíteni diplomázott hallgatóikat.

A magyarországi teológia oktatásának politikai és kulturális feltételei a 19–20. században az egyházi és világpolitikai okok miatt drasztikusan megváltoztak, s ezeket a változásokat jól illusztrálja a Szegedi Papi Szeminárium, később a Szegedi Hittudományi Főiskola, végül a mai Gál Ferenc Főiskola intézményi, illetve teológia-tudomány-története. Az adatok hiányosságai miatt jelen tanulmányomban jobbra csak a bibliaoktatás szegedi történetére koncentrálok.

RÖVID INTÉZMÉNYTÖRTÉNET

A szegedi teológiai oktatásnak igen nehéz sorsú a története, amely részben összefügg az egyházmegye hányattott történetével, így hagyományos értelemben vett hittudományi főiskoláról csak 1930-tól beszélhetünk Szegeden.

Az előzmények dióhéjban: 1030-tól a marosvári, majd a csanádi püspökség irányítása alatt működött ennek a vidéknek a római katolikus egyházmegyéje, amelynek székhelye Trianon után, 1923-ban Szegedre került. Az előtörténethez tartozik, hogy Remetei Kőszeghy László (1800–1828) püspök¹ korábbi jezsuita szerzetes

---

¹ Remetei Kőszeghy László (1745–1828) Budán végezte a bölcséletet, 1765-ben Trencsénben a Jézus-társaságába lépett. 1773-ban, a rend feloszlata után Pécsen tanított szónoklattan és költészetet. Grazban, 1776-ban szentelték pappá; tovább tanított Pécsen, majd 1778-ban a csanádi egyházmegyébe lépett át. 1800-ban csanádi püspök lett. Több latin nyelvű prédikációja megjelent.

Temesvárott alapított szemináriumot 1806-ban. Addig az egyházmegye kispapjai Nagyszombaton, Nyitrán, Egerben tanultak, 1784-től Zágrábban, utána (1786-tól) Budán. A temesvári papi szeminárium első rektora a püspök testvére, Kőszeghy József lett, akit – noha eredetileg egri egyházmegyes pap volt – bátyja hazahívott a saját egyházmegyéjébe.

Kőszeghy 1801-től 1805-ig volt szeged-palánki (Belváros) plébános, majd temesvári órkanonok és szemináriumi rektor, 1812-ben halt meg.² A csanádi egyházmegyeinek feltételezhetően ötszáz papja lehetett, tehát ezek utánpótlásának képzésére szakosodott a szeminárium. A Szegedre került papi szeminárium és Hittudományi Főiskola először a jezsuiták rendházában működött, köszönhetően Kőszeghy püspök jezsuita kapcsolatainak és előképzettségének. Ez az épület 1912-ben a városrendezés „áldozata” lett, ekkor építtette Glattfelder Gyula püspök az új szemináriumot, amely ma is áll a Dóm téren 5. szám alatt, s jelenleg Szent Gellért Papi Szeminárium néven működik; a Dóm tér 6. szám alatt pedig jelenleg a Gál Ferenc Főiskola található ezen intézmény két utódaként. Korábban a papi szeminárium egyszerre volt oktatási és nevelési intézmény, ahol teológiát oktattak 1930-tól 1948-ig.³ Glattfelder Gyula püspök⁴ – áttelepülve Magyarországra – 47 plébániát és 32 filiát felölelő egyházmegyét kormányzott, ezek utánpótlására 25-30 kispapra volt szüksége a csanádi egyházmegyeinek. Először 1923-ban ún. kissetemináriumot nyitott Újszegeden, ez az érettségivel rendelkező, de a latin nyelv megfelelő ismeretével nem bíró jelentkezők számára létrehozott felkészítő intézmény volt. Ezeknek a hallgatóit hívták „*prepáknak*” a „*cursus preparatoris*” rövidítéseként. Ebben az időben ugyanis Magyarországon, a katolikus teológiákon mindenütt a latin volt az oktatás és a vizsgáztatás nyelve. 1930. augusztus 28-án kelt az a római dekrétum, amelynek értelmében Szegeden egyházmegyeközi szeminárium nyílt a csanádi, nagyváradai és szatmári kispapok részére a jezsuiták vezetése alatt. Talán az egyházmegyeközi szemináriumra azért volt szükség, hogy megfelelő számú, 50-60 kispap tanuljon a Dóm téri intézményben. Az igényelt oktatási intézmény professzori karának biztosítására ekkor költözött Szegedre a jezsuita rend filozófiai kurzusa, amely 1951-ig működött.

---

² Egy munkájáról tudunk: Kőszeghy József: *Sermo grati animi significationem capituli Csanadiensis exhibens ... qua Ordo Sancti Gerardi Primi Csanadiensis ... seu.* Temesvarini, 1811.

³ A Szegedi Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet közös vezetői, akiket vagy rektoroknak, vagy régenseknek neveztek: P. Müller Lajos SJ 1930–1940, P. Müller Lajos SJ 1930–1944, P. Borbély István SJ 1940–1943, P. Fáy Antal SJ 1945–1947, P. Németh Béla SJ 1943–1947, P. Lányi Ede SJ 1947–1950, P. Fáy Antal SJ 1947–1949, P. Petrich Antal SJ 1950–1951, P. Lányi Ede SJ 1949–1950, P. Pertruch Antal SJ 1950–1951

⁴ Móri Glattfelder Gyula Sándor (1874–1943) csanádi püspök 1911-től, kinevezett kalocsai érsek 1942-től haláláig. Főbb munkái: *A plébánosok jogai és kötelességei a plébániai javadalom és jövedelem körül* (1897); *XIII. Leó és a pápaság világtörténelmi hivatása* (1900); *A korszellem és a katolicizmus* (1901); *A gazdasági világválság lelki okai* (1931).

A történelem furcsa fintora, hogy amikor Magyarországon is megkezdődött a szemináriumok feloszlása, mindössze öt maradt meg,⁵ s az egyházmegyeközi intézmény új értelmet nyert. Szegedre költözött a Kalocsai Érseki Szeminárium, majd 1952-ben a veszprémi, 1953-ban a váci és a székesfehérvári kispapok is itt tanultak. Ekkor az intézmény hallgatóinak száma a szóbeli hagyomány szerint 80 is lehetett, s később, a '60-as években 40-50 körül stabilizálódott. 1952-től kezdődően az intézet fokozatosan a csanádi püspök és a papok irányítása alá került.⁶ A háború után és az ellenséges kommunista kultúrpolitika kivédésére kényszerintézkedésként fogadták el a szemináriumok összevonását.

A „gulyáskommunizmus” korában, teljesen más politikai és egyházpolitikai légkörben, az 1970-es évek elején az országban először Szegeden indult meg a világiak teológiai képzése,⁷ mely a II. vatikáni zsinat rendelkezései nélkül elképzelhetetlen lett volna, illetve, melyet már az akkor jelentkező paphiány is sürgetett. Ezt a szokatlan lépést Udvardy József püspök⁸ támogatásával Turay Alfréd⁹ tette meg, mely egyaránt kényelmetlen volt a klerikális egyháznak és a papokon keresztül irányító kommunista államhatalomnak. Azonban egyre több civil szeretett volna többet tudni hitéről, a csaknem fél évszázados oktatási hiány miatt. A civil képzés megindítása előtt 25-30 hallgatója volt a papi szemináriumnak és kb. hat tanára. A civil képzés bevezetésével ez a szám a nem papi hallgatók miatt 120-500 főre emelkedett, a tanárok száma pedig húsz fölé.

Hivatalosan 1978-ban hirdette meg a levelező tagozatos képzést Budapesten, a Hittudományi Akadémia keretében Lékai László bíboros Nyíri Tamás¹⁰ vezetésével.

⁵ Budapest Központi Szeminárium, Esztergomi Papnevelő Intézet, Egri Papnevelde, Győri Papnevelde, Szegedi Papi Szeminárium.

⁶ A Szegedi Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet közös rektorai: dr. Szőrényi Andor 1951, dr. Bárd János püspök 1951–1953, Merksz Elemér 1953–1954, dr. Várkonyi Imre 1954–1959, dr. Szilas József 1959–1977, dr. Dankó László 1977–1979, dr. Kemény Lajos 1979–1985, dr. Turay Alfréd 1985–2000. A külvált papnevelő intézet rektorai, a Szent Gellért Szemináriumban: dr. Kiss Imre 2000–2001, dr. Balogh József 2001–2005, Réthy István 2005–2006, dr. Thorday Attila 2006–2007, dr. Kovács József 2007–

⁷ A szegedi levelező képzés a már korábban létező kántorképzés fedőneve alatt, mint B tagozat működött 1970 és 1978 között. Évente kb. 20-40, később 70 újabb hallgató felvételével mintegy 350 civil hallgató részesült teológiai oktatásban Szegeden.

⁸ Udvardy József (1911–2000) csanádi püspök 1969-től 1987-ig a nem kollaboráló püspökök közé tartozott. 1975-ben megyéspüspök, 1969 és 1979 között a MKP Konferencia országos katechetikai bizottságának elnöke volt. 1987-ben nyugalomba vonult, utóda Gyulay Endre lett a csanádi püspökség élén.

⁹ Turay Alfréd (Budapest, 1944–) katolikus pap, pápai prelátus, teológus, filozófus, tanár. 1973-tól tanított a Gál Ferenc Hittudományi Főiskolán (2009 előtt Szegedi Hittudományi Főiskola volt a neve), 1985-től rektor, de továbbra is váci egyházmegyes pap. 1993 óta pápai prelátus. A váci Apor Vilmos Katolikus Főiskolán filozófiatörténetet tanít.

¹⁰ Nyíri Tamás (1920–1994) római katolikus pap, Széchenyi-díjas (1990) teológus, filozófus. 1990 és 1992 között a Pécsi Tudományegyetemen a keresztény filozófia tanszékvezetője. A Nem Hívók Titkársága konzultora (zsinati vizsgáló), a *Concilium* című egyházi periodika szerkesztőbizottságának tagja, a *Vigília* című folyóirat szerkesztője, a Magyar Filozófiai Társaság elnökségi tagja.

1983-ban Szegeden is lehetővé vált, először levelező tagozaton, majd a rendszer-váltás után nappali tagozaton is világi hallgatók (leendő hittanárok és hitoktatók) képzése. A '80-as években az erdélyi és a magyarországi ferences rendi teológus-hallgatókat is Szegedre küldték tanulni előljáróik, akik az alsóvárosi kolostorban laktak, és a Dóm tér 6. szám alatt tanultak. Becslésünk szerint ebben a korszakban mintegy 50 ferences tanult teológiát Szegeden, emellett 20-30 egyházmegyes kispap, vagyis összesen 70-80 fiatal egyházi személyt oktattak az intézményben, és ehhez járult 400-500 – jórészt levelezős – civil hallgató.

1991-ben a római Nevelési Kongregáció átvilágította az intézetet, 1991-től pedig az Szegedi Universitas társult tagja lett a Szegedi Hittudományi Főiskola. 1995-ben a SZHF egyetemi teológia szakja a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teológiai Karához affiliálódott. Az affiliációt a római Congregatio de Institutione Catholica is megerősítette. Ezáltal főiskolai intézményként jogosulttá vált egyetemi teológiai és egyetemi hittanári diploma kiadására.

A főiskola 2008-ban már Kiss-Rigó László püspöksége alatt vette fel Gál Ferenc¹¹ egykori dogmatikaprofesszor nevét, aki mellesleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem első rektora volt, és akinek kivételes személyisége máig hat az oktatásra, a papképzésre, illetve a magyar katolikus egyházra. A Gál Ferenc Főiskola Kozma Gábor rektorsága alatt jelentős átalakításon és bővítésen ment keresztül, így megőrizte a kb. 400-500 fős hallgatói létszámot, de ezen belül a teológiát tanuló hallgatók száma jelentősen csökkent.

Több szakirányú képzés indult a teológia mellett, és több kutatócsoport alakult, többek között a Gerhardus Kiadó, amelynek tematikus kiadványai, tudományos folyóiratai, konferenciái, fejlődő nemzetközi kapcsolatai, emellett a Klebelsberg Teremben otthonra talált kulturális rendezvényei az intézmény és az egyházmegye társadalmi küldetését szolgálják.

A KATOLIKUS TEOLÓGIAI OKTATÁS ANYAGA

Az előző intézménytörténet beszédesen mutatja a teológiaoktatás hanyattatott sorsát, amely nem csak a szegedi intézményre jellemző. A katolikus egyház a 16. század közepére korábbi intézményeinek nagy részét elvesztette, s az óriási paphiány következtében a még katolikus hiten maradt, kisebbségbe került lakosság szolgálatát sem tudta ellátni. E benuhátról a magyar katolicizmus csak a 17. század elején tért magához, amikor a tridenti zsinat határozatai nyomán, Magyarországon is megindult a rekatolizáció, kezdetben még békés eszközökkel. A katolikus egyház is döntő eszközének tekintette az iskolaügyet, s a felekezetek között a 16–17. század

---

¹¹ Gál Ferenc (Pánc, 1915 – Budapest, 1998). Ld. bővebben: Benyik György: *Gál Ferenc a szisztematikusk és biblikusk teológusk. Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv 2011*. Szerk.: Szécsi József. Keresztény-Zsidó Társaság, Budapest, 2012. 7–22.

fordulóján a szellemi, irodalmi és iskolai életet pezsdítő, izgalmas versengés kezdődött.¹² Teológiát azonban csak a papok és a szerzetesek tanultak, ezért a vele kapcsolatos rendelkezéseket a papképzésnél kell keresnünk, azt is inkább csak a tridenti zsinat után időkre korlátozzuk, mert az intézmény oktatási rendjét viszonylag kései alapítása miatt a korábbi rendelkezések nem érintik.

A papok képzéséről az egyházi törvénykönyv *Codex Iuri Canonici* (CIC) 235-ös kánona rendelkezik: legalább négyéves képzési időt ír elő.¹³ Ez annyit jelent, hogy amikor a filozófiai és teológiai képzés más-más helyen történik, akkor sem lehet a képzés idejét leszállítani.¹⁴ Ez az időhatár ugyanis nem a képzés, hanem a szemináriumi tartózkodás minimuma. Hiszen megtörténhet, hogy a papnövendék a képzési időnek csak egy részét tölti közösségben.¹⁵ A papi szemináriumok feladata, hogy összehangolják a papnevelde és a képzés programját. Működésük során összhangban kell maradniuk a II. vatikáni zsinat *Optatam Totius* rendelkezésével.¹⁶ A képzés irányelveit az *Optatam Totius* 13–18. pontja határozza meg. A 13. pont a latin nyelv, a Szentírás és a szent hagyomány elsajátítását tűzi ki célul. A 14. pont a filozófiai és teológiai tanulmányok egyeztetését írja elő, a 15. pont pedig a mindig érvényes filozófiai elvek és a természettudomány megfelelő szintű megismerését követeli meg. A 16. pont leszögezi, hogy a Szentírás tanulmányozásának meg kell előznie a dogmatikus tanulmányokat, a dogmatikus állításokat pedig történeti összefüggésben kell tanítani. A 17. pont a tárgyak arányáról és összhangjáról is rendelkezik, egyben felül kívánja vizsgálni a régi oktatási módszereket. II. János Pál az *Ex corde Ecclesiae* című apostoli rendelkezésében a katolikus egyetemeket külön is szabályozta.¹⁷

Ez a viszonylag hosszú bevezetés azért szükséges, mert nélküle érthetetlen az a képzési háló, amelyben a mai teológusképzés folyik. A „civil” képzés¹⁸ bevezetése kapcsán és az egyetemmel történt megegyezés következtében fokozatosan

¹² Ld. bővebben: Szögi László: *A magyar felsőoktatás kezdetei. 2. rész.* In: *A Természet Világa*, 1996/2.; Benyik György: *5. Katolikus teológusképzés Magyarországon, Credo.* Evangélikus műhely, Budapest, 2005. 3–4., 253–272.

¹³ *Az egyházi törvénykönyv* (rövidítése: CIC). Ford. szerk.: Erdő Péter. Szent István Társulat, Budapest, 1985.

¹⁴ Vö.: *Const. Ap. Sapientia Christiana* 1979. VI. rendelkezése *Acta Apostolicae Sedis* 71 (1979) 469–499. 72., 74. pontja.

¹⁵ Ezzel kapcsolatban a magyar katolikus püspöki karnak részletes szabályozása van. Ld.: *A magyarországi papnevelés általános szabályzata.* É.n.

¹⁶ Határozat a papnevelésről: *Optatam Totius.* In: *A II. Vatikáni zsinat tanítása.* Szent István Társulat, Budapest, 1986. 199–220.

¹⁷ A rendelkezés szövegét ld.: <http://www.katolikus.hu/roma/pe19.html>.

¹⁸ Nem használom az egyébként elterjedt „laikus teológus” szópárt, mert a „laikus” a magyar nyelvben inkább „hosszá nem értőt” jelent, bár az egyházi terminológiában hosszú ideig ezt a kifejezést használták a klérustól elkülönülő csoportok megnevezésére is.

Szegeden és másutt is fokozatosan szétvált a felsőoktatási teológiai képzés, illetve a papnevelés. Az utóbbi a gyakorlati lelkipásztori képzés, valamint a lelkipásztori kiségitő¹⁹ képzés sajátos feltételeit teremtette meg, de a civil hallgatóink – megélhetésükre gondolva – általában más szakot (történelem, irodalom, modern idegen nyelv, esetleg sport vagy kulturális szervezőmunka) is választanak maguknak a teológián.

Nagyon fontosak a hitoktatással kapcsolatos rendelkezések, hiszen a végzett civil teológusok kezdetben főleg a hitoktatásban helyezkednek el. Bár a katolikus egyház tanítása szerint a hitoktatás elsősorban a szülők joga és kötelessége, a szentségi katekézist legtöbb esetben képzett teológusok, papok és világiak végzik, iskolában vagy templomban. A kánon szerint katolikus egyetemek, ezen belül teológiák létesítése az egyház joga (807. C.), s bár a felügyeleti jog a püspöki konferenciákat illeti (809. C.), az alapítás tényét és a szabályzatot az Apostoli Szentszék (Róma) hagyja jóvá (817. C.). A teológiai fakultásokon a három szent tudomány – teológia, kánonjog, filozófia - különleges súlyt kap.

A teológiai fakultások felépítése nagyjából mindenütt azonos: biblikus tanszék, ahol a tanerőtől függően tovább tagolódik ó- és újszövetségi szentírási bevezetés, szövegmagyarázat és bibliai nyelvek tárgycsoportokra az oktatás anyaga. Az egyháztörténet és patológia (ókeresztény egyház és irodalomtörténet) tanszéken a legtöbb esetben az ókeresztény egyház- és irodalomtörténetet (patológia) külön oktatják. A történelem tanszéken belüli tagolás többnyire az egyháztörténeti korszakokat követi.

Az erkölcszociológia tanszék tantárgy felosztása igen változó. Ez a tudományág eredetileg a gyóntatási feladatokra készítette fel a papnövendéket, így a középkori eredetű tananyag felosztáson erősen nyomot hagyott ez az oktatási cél. Mindez csak az újabb időkben változott meg az etikai és a bioetikai kérdések sokasodásával: az etikátörténet mellett mindinkább megnőtt a bioetika és a szituációs etika súlya az oktatási anyagban.

A filozófia tanszéken hagyományosan filozófiatörténetet és szakfilozófiákat tanulnak a hallgatók, mint logika, teodicea, kozmológia, antropológia stb. A szisztematikus teológia tanszéket a katolikus teológiákon eredetileg dogmatikai tanszéknek hívták. A tantárgyakat hagyományos tagozódásban – kegyelemtan, egyháztan, mariológia, általános és részletes szentségtan, végső dolgokkal foglalkozó eszkatológia, szentháromságtan felosztásban – oktatták. Ma a főbb témákat megelőzően teodiceát, teremtéstant, krisztológiát és pneumatológiát is tanulnak a hallgatók. A neveléstudományi és pszichológia tanszéket korábban pasztorális teológiai tanszéknek hívták, ahol a lelkipásztori munkát segítő pedagógiai tárgyakat tanultak, illetve elméleti pedagógiai tárgyakat sajátítottak el.

---

¹⁹ Azokról a nősbemberekről van szó, akik részben helyettesítik a papot a közösség vezetésében. Sajátos római katolikus egyházi gyakorlat, hogy egyházközség vezetője csak felszentelt pap lehet.

SZENTÍRÁSTUDOMÁNY AZ EGYHÁZI FELŐOKTATÁSBAN

A hagyományos protestáns nézet szerint a katolikus bibliaoktatás gyengébb vagy legalábbis kevésbé megalapozott, mint a filozófiai, a kánonjogi és a dogmatikai képzés. Ez a nézet a reformáció korából öröklődik, és annak a katolikus tévképzetnek felel meg, hogy a protestánsok nem értenek a filozófiához, csak a Szentírást ismerik. Egyik előítéletes állítás sem igaz.

Kétségtelen hogy a 16. század óta a katolikus egyházban a bibliaoktatás a legkeményebb központi ellenőrzés alatt állt. A reformáció korában a jezsuiták központosított rendje szerezte meg a Szentírás tanításának jogát: nem véletlen, hogy az első teljes magyar katolikus Biblia fordítója, Káldy György²⁰ is jezsuita volt. A katolikus teológiaiakon a Bibliát a latin szöveg alapján értelmezték. A bibliai lelkiség és az elmélyültebb bibliaismeretet segítették a bibliatársulatok, amelyek eredetileg protestáns intézmények voltak. Az első katolikus bibliatársulat 1814-ben jött létre Würzburgban, magyar katolikus bibliatársulatot pedig jóval később, az 1980-as években alapított Tarjányi Béla professzor.

A katolikus bibliatudományban a 19. század végén kitörést jelentett Lagrange munkássága az *École Biblique* intézet keretében.²¹ 1893-ban XIII. Leó pápa „*Providentissimus Deus*” kezdetű enciklikája nem csak a Neovulgata redakcióját gyorsította fel,²² hanem új kutatásokra is sarkallta a katolikus biblikusokat.

A Pápai Biblikus Bizottság 1906-os megalakulása, majd a Pápai Biblikus Intézet ezt követő létrehozása jótékony hatással volt a katolikus biblikum fejlődésére. 1920-ban a *Spiritus Paraclitus* enciklika egyfelől ugyan bírálta a racionalizmus terjedését a bibliakutatásban, másfelől azonban további kutatásra buzdított. Igazi áttörést csak az 1943-as *Divino Afflante Spiritu* enciklika hozott, amely sürgette az eredeti szöveg alapján történő írásmagyarázatot, egyben feloldotta a modernista-ellenes tiltásokat – bár 1960-1961-ben a Hittani Kongregáció néhány neves biblikust elítélt,²³ melyet XXIII. János pápa 1962-ben zárt le. Végleges szemléletváltást a katolikus egyházban a *Dei Verbum* zsinati konstitúció hozott, amelynek következtében szabad lehetőség nyílt a katolikus egyházon belül is a történetkritika alkalmazására a bibliatudományban. Ennek következtében nagyobb figyelmet kapott a katolikus teológiákon is a biblikum oktatása, ezért ma a magyar katolikus teológiákon a biblikumot mindenütt a legnagyobb óraszámban oktatják, az alábbi felosztásban.

²⁰ Káldy György (1572–1634). Jezsuita bibliafordító, prédikátor és diplomata, nemesi család sarja.

²¹ A Római Katolikus Egyház *Bibliával* kapcsolatos nyilatkozatainak történetét foglalja össze Brown, R. E. – Collins, Th. A.: *Egyházi megnyilatkozások*. In: *Jeromos Bibliakommentár III*. Budapest, 2003. 237–249.

²² A magyar helyzet ellentmondásosságát jelzi, hogy 1999-ben a *Vulgata* alapján adtak ki magyar bibliafordítást.

²³ Maximilliam Zerwick SJ, Stanislas Lyonnet SJ, Josef Augustin Fitzmeyer SJ nézeteit ítélték el, úgy vélvén, hogy tagadják a Szentírás objektív tekintélyét.

Ószövetség tantárgy

Az Ószövetség tantárgy keretében a hallgatók megismerkednek az ókori kultúrákkal (sumér, akkád, babiloni, kánaáni, asszír, egyiptomi, görög), de csak olyan mértékben, amennyire a bibliatudomány ezt megkívánja. Az ószövetségi bevezető fölkészíti a hallgatókat az egyes szövegek elemzésére – maga a szövegelemzés az exegézis tantárgy keretében történik.²⁴ Az oktatás tartalmi szempontból országosan egyezik, de a Pázmány Péter Katolikus Egyetem teológiai fakultásán posztgraduális képzést is folytatnak, elmélyült szövegkritikai kutatással.

Ószövetségi szövegmagyarázat²⁵

A Teremtés első három fejezetét részletesen magyarázzák. Ehhez társulnak a biblikus teológiai témák: a történelemszemlélet és a történetírás kialakulása Izraelben, az emberek közti szövetségkötések jellemzői az Ószövetségben, Isten szövetségre lépése az emberrel, s az ember válasza erre a szövetségre. A második exegetikai tömböt a próféták néhány válogatott fejezete képezi, amelyhez egy elméleti fejtegetés társul: Szentírás-magyarázat az egyházban.²⁶ A harmadik műfaji tömböt a zoltármagyarázat képezi. A választott zoltárok exegéziséen²⁷ kívül a Zoltárok könyvének felépítése, az egyes zoltárműfajok és a zoltárértelmezés történeti áttekintése alkotja a témát.

Újszövetség tantárgy

Az Újszövetség tantárgy keretében megismerkednek a hallgatók az intertestamentális kor kultúrájával, a zsidó és keresztény apokrif irodalommal, valamint az 1–2. századi Közel-Kelet történetével, különös tekintettel a zsidóság szétszórására

---

²⁴ Általánosan elfogadott bevezető: Rózsa Huba: *Az Ószövetség keletkezése I–II*. Szent István Társulat, Budapest, 1996. Erre épülnek a szövegmagyarázatok. Egyetemi szakon a héber és görög eredetiből illik a szöveget magyarázni. Irodalom a Szegedi Hittudományi Főiskolán: Froher, G.: *Geschichte Israels*. Heidelberg, 1977.; Bright, J.: *Izrael története*. Budapest, 1977.; Jagersma, H.: *Izrael története az ószövetségi korban*. Budapest, 1991.; Soggin, A. J.: *Bevezetés az Ószövetségbe*. Kálvin Kiadó, Budapest, 1998.

²⁵ Rózsa H.: *Kezdetben teremtette Isten*. Jel, Budapest, 1998.; Thorday A.: *A szövetség, mint ajándék és elkötelezettség*. Agapé, Szeged, 1996.; Blocher, H.: *Kezdetben*. Budapest, 1988.; Rózsa H.: *A pátriárkai hagyomány*. Budapest, 1992.

²⁶ Pápai Biblikus Bizottság: *Szentírás-magyarázat az Egyházban*. Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1998.; Thorday A.: *A próféták tanítása, válogatott fejezetek elemzése*. Szeged, 2000.; Alonso-Schökel, L. – Sicre Diaz, J. L.: *I Profeti*. Borla, Róma, 1988.; Benyik Gy.: *A messiási eszme*. SzHF, Szeged, 1993.; Rózsa H.: *Üdvösséggözközlítők az Ószövetségben*. Szent István Társulat, Budapest, 2001.

²⁷ Zenger, E.: *Mit meinem Gott überspringe ich Mauern*. Herder, Freiburg, 1987.; Zenger, E.: *Ich will die Morgenröte wecken*. Herder, Freiburg, 1991.; Alonso-Schökel, L.: *I Salmi I–II*. Borla, Róma, 1993–1995.; Alonso-Schökel, L.: *I miei occhi hanno visto la tua salvezza*. PIEMME, Casale Monferrato, 1991.; Guardini, R.: *A zoltárok bölcsessége*. Budapest, 1999.; Thorday A.: *Zoltármagyarázatok*. SzHF, Szeged, 1999.

és a kereszténység születésére. A hellén és zsidó történelemből csak annyit ismertetünk, amennyi az Újszövetségre tekintettel föltétlenül szükséges. Az újszövetségi bevezető előkészíti a hallgatókat az egyes szövegek elemzésére.²⁸ (Maga az elemzés az exegézis tantárgy keretében történik.) Közelmúltbeli fejlemény a biblikus teológia önálló megjelenése az oktatási programban; sok intézményünk azonban – tanártól függően – a biblikus teológiát ma is a szövegmagyarázat részeként oktatja.

Újszövetségi szövegmagyarázat

Első helyen szerepel néhány válogatott fejezet a *Corpus Paulinumból*. Pál leveleinek fő témái önállóan kerülnek bemutatásra. Végül választott szakaszok exegézise következik a levelek kronologikus rendjében.²⁹ A következő szemeszterben Márk, Máté és Lukács egyes részleteinek párhuzamos olvasása folyik. Jézus szenvedéstörténetének közös és eltérő hagyományait önállóan mutatjuk be.³⁰ Külön szemeszterben elemezzük a hegyi beszédet (Máté 5–7. fejezet), valamint Lukács és Máté gyermekségtörténetének felépítését és teológiáját.³¹ Fontosnak tartom az ó- és újszövetségi apokrifeket tárgyaló szemináriumot is, amely elméleti bevezetőt és gyakorlati elemzéseket tartalmaz. A félév végén szemináriumi dolgozatot kell írni egy-egy apokrif iratról, előzetesen megbeszélte szempontok szerint.³²

A magyar katolikus bibliatudomány örvendetes fejleményének tartom, hogy az 1990 óta megrendezett Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferenciákon³³ fontos ökumenikus eszmecsere bontakozott ki. Eddigi legnagyobb teljesítményünk a *Jeromos Bibliakommentár* lefordítása és kiadása volt.³⁴

²⁸ Benyik Gy.: *Az újszövetségi Szentírás keletkezés- és kutatástörténete*. Szeged, 1993.

²⁹ Vanni, U.: *Corpus Paulinum*. PUG, Róma, 1996–1997.; Benyik Gy.: *A páli és a jánosi hagyomány*. SzHF, Szeged, 1992.; Farkasfalvy D.: *A Római levél*. Prugg, Eisenstadt, 1983.; Gál F.: *Pál apostol levelei*. Budapest, 1992.

³⁰ Rózsa H. – Gál F.: *Jézus kereszthalála és feltámadása*. Budapest, 1982.; Spinetoli, O.: *Lukács*. Agapé, Szeged, 1996.; Spinetoli, O.: *Máté*. Agapé, Szeged, 1998.; Gnilka, J.: *Márk*. Szeged, 2000. Thorday A.: *Föltámadás-elbeszélések a szinoptikus evangéliumokban*. Szeged, 1999.; Benyik Gy.: *Evangéliumi hagyomány*. SzHF, 1992.

³¹ Thorday A.: *Jézus programbeszéde, a Máté 5–7 fejezeteinek exegetikai elemzése*. SzHF, Szeged, 1999.; Thorday A.: *Lukács gyermekségevangeliumának retorikai elemzése*. SzHF, Szeged, 1999.

³² Raffay S.: *Apokrifusok*. Pozsony, 1905.; Vanyó L. (szerk.): *Apokrifek*. Budapest, 1980.; Szepessy T.: *Apokrif apostolakták és az antik regény*. In: *Antik Tanulmányok*. 1994. 116–139.; Adamik T. (szerk.): *Csodás evangéliumok*. Telosz, Budapest, 1996.; Adamik T. (szerk.): *Az apostolok csodálatos cselekedetei*. Telosz, Budapest, 1996.; Adamik T. (szerk.): *Apokalipszisek*. Telosz, Budapest, 1996.

³³ Ld. bővebben: MBL, illetve az interneten a Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia honlapja.

³⁴ A Brown R. E., Fitzmeyer J. A. és Murphy R. E. szerkesztésében megjelent 3 kötetes mű az Ó- és Újszövetség minden könyvének kommentárjával és a 3. kötetben biblikus teológiai cikkel. Ezt a művet jórészt a Szegedi Hittudományi Főiskola köréből kikerült növendékek fordították magyarra. Megjelent Budapesten, 2003-ban.

A BIBLIKUS TANÁROK SZEGEDEN

Az alábbi felsorolás időrendi sorrendben mutatja be az oktatókat, akiknek életrajzi és publikációs adatai néhány esetben hiányosak, mivel a régebbi kollégák életrajzi adataihoz nem tudtam hozzáférni. Az egyes oktatók mindegyik publikációja nem szerepel a lábjegyzetben, mivel bővebb információkat közlök a *Magyar Biblikusok Lexikona* (Szeged, 2016. A továbbiakban: MBL) kötetemben, ezért csak erre a kiadványra hivatkozom.

Szentiványi (Zeisinger) Róbert (Budapest, 1880 – Szeged, 1961)

Szegeden tanított 1933 és 1940 között. Hányattatott életű biblikutató és irodalomtörténész, aki Budapesten, Pozsonyban, Esztergomban és a bécsi Pázmáneumban, valamint Rómában, a Gregoriana egyetemen tanult teológiát és bibliikumot. 1905-ben szentelték pappá, és ugyanebben az évben bölcsész diplomát is szerzett. Kolozsvárott működött 1906-ban, 1907 és 1919 között Gyulafehérváron tanított, emellett a Batthyáneum nagyhírű érseki könyvtár igazgatója volt, ahol nagyon jó forrásanyagokhoz fért hozzá, patrisztikus és középkori exegéták munkáit tanulmányozva.³⁵ 1920-ban Budapestre települt, és Pilisvörösvár plébánosa lett. A Szegedi Hittudományi Főiskolán 1933 és 1940 között tanított, majd újra a kolozsvári egyetemen tanára volt 1940 és 1944 között. Ezután a Zirci Hittudományi Főiskolán tanára 1944-től 1950-ig. Biblikus szempontból a legjelentősebb műve a *Szentírástudomány kézikönyve*, mely az első magyar katolikus bibliai kézikönyv volt, de mivel a katolikus oktatás nyelveként a latint használták, kitűnő szakmai anyaga ellenére a kötetet hivatalosan nem használták az oktatásban.

Mócsy Imre SJ (Kalocsa, 1907 – Budapest, 1980)

Szegeden tanított bibliikumot 1938 és 1944 között. Az élete igen kalandosan alakult. Kalocsán érettségizett az akkoriban igen népszerű jezsuita gimnáziumban, majd 1925-ben belépett a Jézus Társaságába. A noviciátust Érden végezte 1925 és 1927 között, ezután három évig Szegeden, a rendi főiskolán tanult filozófiát. 1930-ban jelent meg Budapesten első publikációja, ekkor Weiser Frigyes SJ *Alfréd titka* című művét dolgozta át. Ezt követték a külföldi tanulmányai: 1933 és 1939 között Innsbruckban teológiát hallgatott, és ott is doktorált. Közben kétszer is a Biblikus Intézet ösztöndíjasa volt Rómában. 1933-ban jelent meg első kötete, a *Szikrák Loyolai*

---

³⁵ *Gyulafehérvári Codex Aureus*. Gyulafehérvár – Salzburg, 1912.; *A szeretet útján*. Kolozsvár, 1912.; *Szt. Lukács evangéliuma a IX. századból*. Brassó, 1913.; *A szentírástudomány kézikönyve 1–3*. Gyulafehérvár, 1914. Ld. bővebben: MBL.

Szent Ignác lelkéből, a kötet második kiadása 1940-ben látott napvilágot. 1938-ban Innsbruckból visszatérve a hivatalos diszpozíciója Budapestre szól, ezért innen járt le oktatni Szegedre. Eközben, 1939 és 1942 között Rómában tanult, a Pápai Biblikus Intézetben, ahol kandidátusi tudományos fokozatot szerzett. Szegeden a bibliikumon kívül 1942–1944 között ószövetségi görög és héber nyelvet is oktatott. 1944-ben a Pápai Gergely Egyetem meghívta a teológiai fakultásán éppen megüresedett újszövetségi tanszékére, tanári állását itt 1947-ig töltötte be. Közben 1946-ban megvédte doktori disszertációját a római Pápai Biblikus Intézetben.³⁶ *A Duplex acceptio S. Ioannis Chrysostoni et Theoria Antiochenát* két kötetben adták ki Rómában, 1945-ben. 1947 és 1949 között Szegeden volt a biblikus tudományok tanára. 1948-tól Czapik Gyula érsek szóvivője Rómában, 1949-ben hazatért, ekkor mint vatikáni kémet letartóztatták, majd internálták Kistarcsára, ahol építkezésnél vízholdó volt, később pedig a szőnyegszövő műhelyben dolgozott. 1953-ban izgatás címén kilenc és fél év börtönre ítélték. A Markó utcában és Vácott ült. 1954-ben feltételesen szabadult, 1955-ben az Állatorvosi Főiskolán lett könyvtáros, majd MÁV-raktáros, 1958-ban a Szépművészeti Múzeum dokumentációs központjában kutató. 1964-től ismét fizikai munkás volt a MÁV-nál, az északi elosztó raktárban dolgozott. 1965-ben letartóztatták összeesküvésben való részvételért, és újabb négy év börtönt kapott. 1968-ban szabadult, a MÁV oltószerraktárában dolgozott tovább, 1970-ben nyugdíjba vonult. A továbbiakban lelkigyakorlatokat tartott. Legendás volt bibliai műveltségéről és derűjéről. A lelkigyakorlatokon a Biblia spirituális értelmezését művelte.

Orosz András SJ (Pécel, 1917 – ?, 1971)

Bibliikumot tanított 1942–1948 között Szegeden. Szintén Jezsuita tanár volt, Maconkán nevelkedett. Általános iskoláit Pécelen végezte, a gimnáziumot Kalocsán, 1936-ban érettségizett. Novícius volt Zugligeten 1936-tól. Filozófiai tanulmányait Budapesten és Kassán végezte. Pécsett lett nevelőtanár, majd Szegeden teológiát tanult 1943 és 1947 között. 1946-ban pappá szentelték. 1947–1948-ban Budapesten, a Manrézában töltötte a próbaéveit, 1948–1949-ben tanyai missziós munkát végzett. 1949-ben örök fogadalmat tett. 1949–1950-ben főiskolai tanár lett Szegeden, és Szentírásstudományt tanított. 1950–1951-ben Budapesten templomi lelkész lett, 1951-ben rövid ideig spirituális. Őt is elérte az üldözött jezsuiták sorsa: 1951 és

³⁶ *De gratiarum actione in epistolis paulinis*. Róma, 1941.; *Problema imperativi ethici in iustificatione paulina*. Róma, 1947.; *De unione „mystica” cum Christo*. Róma, 1947.; *Szent Péter élete. Vázlatok*. Szeged, 1942.; *Mi a Biblia?* Budapest, 1961.; *A keresztség misztériuma és az evangéliumi tanácsok. A mulandóság és az örök élet. Magnum mysterium et ineffabile sacramentum. Ecce nova facio. Az evangélium kritikája*. 1959. Ld. bővebben: MBL.

1955 között segédmunkás lett,³⁷ dróthálót készített. 1955–1956-ban állami gazdaságban dolgozik, 1956 és 1964 között a Szeretet Szolgálat munkatársa. Számos biblikus lelkigyakorlatokat vezetett. A háború alatt, egyes források szerint, P. Raile nunciatúrai megbízott segítője lett, 180 szökött katonát és zsidót mentett meg. Írott, nyomtatott munkája nem maradt fenn.

Katona Ottó, Jusztin OFM

1950 és 1952 között biblikus tanár Szegeden, róla nem találunk adatokat.

Szörényi Andor (Kula, 1908 – Budapest, 1969)

Biblikumot tanított 1951 és 1952 között Szegeden. Iskoláit Zomborban végezte, majd 1932-ben teológiából doktorált a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1931-ben pappá szentelték, 1932 és 1936 között a római Pontificium Biblicumban tanult. 1936-ban a kalocsai papnevelő tanára lett. 1946 és 1947 között internálták. 1950-től a kalocsai szeminárium rektora lett. 1952 és 1969 között a budapesti Katolikus Hittudományi Akadémia Újszövetség tanszékének professzora.³⁸ Oktatási tevékenysége idején nagy érdeklődéssel fordult mind a biblikus, mind a profán tudományok felé, ugyanis erre az időszakra tehető egyfelől a Holt-tengeri tekercsek megtalálása (1947–1951), másfelől a protestáns egyházakban már elfogadott történetkritikai módszert alkalmazta és tanította a katolikus teológián is. Ezzel sok konzervatív pap és püspök nemtetszését vívta ki. 1956-ban tagja volt a Papi Forradalmi Tanácsnak, mely támogatást és információt biztosított a hosszú elzárkóztatásban lévő Mindszenty József hercegprímásnak. 1959-ben a kar dékánjaként keményen fellépett a budapesti kispapok „*OPUS PACI*” (békepapi mozgalom) lázadása ellen, és elmarasztalta résztvevőket. Az ellenszegülő hallgatóknak (mintegy 14 kispap) távoznia kellett a szemináriumból. Kb. ötven kispap szolidaritásból követte őket. A magyar katolikus teológiai élet ellentmondásosságának szomorú epizódja, hogy élete vége felé Rómában bevádolták haladó nézetei miatt, ezért a római Hittani Kongregáció előtt több alkalommal védekezni kényszerült. Első meghallgatására már betegen (agyvérzés után) érkezett. 1967. március 5-én meghalt édesanyja, március 17-én pedig együtt temették őket a farkasréti temetőben.

---

³⁷ Életéről további részletek olvashatók: Cat. SJ 1940:57, 1944:58, 1947:58, 1949:58.; Pilinyi 1943:259.; Szolgálat. 1971. 12:105.; Pálos 1992:184. (†Vác); Viczián 1995:175. (1225.); Hetényi Varga 2002:20.

³⁸ Nemzetközi irodalomban jegyzett művei: *Psalmen und Liturgie im alten Testament*. Budapest, 1961.; *Das Buch Daniel*. Leiden, 1966.

Ipoly Ottó (Kerekegyháza, 1925 – Kecskemét, 1997)

Biblikumot tanított 1951 és 1952 között Szegeden. Pappá 1949-ben szentelték Kalocsán, 1950-ben teológiai doktorátust szerzett Budapesten, a Hittudományi Akadémián, 1950-től káplán Soltvadkerten, 1952-ben biblikus tanár az Egyházmegyeközi Hittudományi Főiskolán, Szegeden, 1957-ben biblikus tanulmányokat végzett Rómában, de onnan már nem tért vissza Magyarországra, hanem 1960-ban az olaszországi magyarok lelkésze lett római központtal. Közben 1965-ben káplán a Clinica Maria Teresa plébánián Rómában, 1968-ban. Majd az Egyesült Államokba távozott és biblikus tanár lett a Pontifical College Josephinumban (Columbus, Ohio, USA). Innen visszatért Európába, 1991-től a németországi Insellben lett káplán. A rendszerváltást követően visszatér Magyarországra. 1994-től templomigazgató lett Kecskeméten a Szent Erzsébet-templomban, 1994-ben hittanár a kecskeméti Angolkisasszonyok Gimnáziumában, 1996-ban a Kecskeméti Teológiai Tanfolyam biblikus tanára. Autóbalesetben halt meg, munkái kéziratban maradtak fenn.

Szilléry László, dr.

1957 és 1959 között prefektus a szemináriumban.

Hegedűs Antal (Bajmok, 1928 –)

Biblikumot tanított 1960 és 1965 között Szegeden. Tanulmányait a Budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémián végezte 1947 és 1953 között. Teológiai doktorátust 1956-ban szerzett Budapesten, majd történelemtudományit 1982-ben Újvidéken. 1951-ben szentelték pappá a kalocsai főegyházmegye szolgálatára. 1953-tól 1959-ig Tázlár-Alsótelepen lelkész, 1960-tól 1965-ig a Biblikum tanára a Szegedi Hittudományi Főiskolán, ezután öt évig plébános Hercegszántón. 1971-ben Jugoszláviába távozott, 1975-ben laicizált. Jelenleg Szabadkán él. Oktatói tevékenységéből kevés információ és publikáció maradt fenn.

Ijjas (Ikotity 1931-ig) József (Baja, 1901 – Kalocsa, 1989)

1965-től tanított biblikumot Szegeden. Hajós családból származott, középiskoláit Baján és Kalocsán, a teológiát Budapesten végezte. 1925-ben szentelték pappá Kalocsán, ezután káplán volt Dusnokon, 1927-ben Szeremlén plébániai kormányzó, majd a kalocsai szeminárium prefektusa és a biblikum tanára. 1928-ban Rómában az Institutum Biblicumon tanult, 1929-től érseki szertartó lett, 1931-től főegyházmegyei cenzor, 1935-től a budapesti Szent Imre Kollégium prefektusa, 1937-től a jeruzsálemi Via Dolorosán található Szent Imre Osztrák-Magyar Zarándokház igazgatója. Jól ismerte a Szentföld földrajzát, és kitűnő beleéléssel adta elő a bibliai

történeteket, behelyezve az eredeti közéjükbe. 1939-től a Központi Papnevelő Intézet prefektusa. 1941-ben a szabadkai Paulinum igazgatója és a szabadkai apostoli adminisztrátúra kormányzója lett az érsek megbízottjaként. 1942-ben zsinati vizsgáló, 1944-ben pápai prelátus, majd plébános Dusbokon, 1947-től a kalocsai Szent Imre-plébánia vezetője, 1950-ben szentszéki bíró, 1954-ben plébános Miskén. 1956-ban esperes, 1962-ben Baja-belvárosi plébános, 1964-től csanádi apostoli adminisztrátor. Amikor a szegedi Hittudományi Főiskoláról eltávolították Hegedűs Antal tanárt, az előadásokat ő tartotta meg,³⁹ de Nádor Ferenc piarista vizsgáztatott. Tanított bibliai bevezetőt, egzegézist, hébert és görögöt. Az ÁEH mindent megtett, hogy eltávolítsa a kispapoktól. Részt vett a II. vatikáni zsinaton. 1969-től kalocsai érsek, az MKPK elnöke, 1976-tól pápai trónálló, 1987-ben felmentéssel nyugdíjba került. A kinevezett koadjutor érsek Paskai László lett mellette.

Nádor Ferenc SchP (Elek, 1921 – Budapest, 1991)

1975 és 1978 között tanított biblikumot. Apja, Niedermeyer Ferenc dohánykereskedő volt. A szegedi piarista gimnáziumban érettségizett 1940-ben, majd belépett a rendbe, ahol a Szent Ágostonról nevezett Ferenc nevet vette föl. A váci noviciátus után teológiát tanult a budapesti Pázmány Péter Egyetemen. Nevét 1942-ben magyarosította Nádorra. 1947-ben teológiai licenciátust szerzett, majd előjárói 1947-ben a debreceni gimnáziumba küldték hittanárnak, ahol az 1948. évi államosítás után is tanított hittant az általános iskolában, egészen 1950-ig, a rend ottani feloszlatásáig. Ezután csanádi egyházmegyes pap lett, és káplánként működött Csorváson, majd 1953-tól Endrődön és 1959-től Gádoroson. Még gimnáziumi tanárként részt vett a regösmozgalomban, és diákklubot szervezett.⁴⁰ 1961-ben megszerezte a teológiai doktorátust. 1965-ben nevezték ki a Szegedi Hittudományi Főiskola szentírás-tanárának.⁴¹ Tanársága idejére esik a magyar nyelvű egységes katolikus teológiai jegyzetek kiadásának szorgalmazása. Ennek a sorozatnak a keretében írta meg publikált kézikönyveit, amely a bibliai történetkritika és a szerkesztéskritika felé nyit, illetve igyekszik a német bibliai kutatásokat népszerűsíteni Szegeden. A főiskolai tanárság mellett 1978-tól kiegészítő lelkész volt Békéscsabán, 1979-től Szeged-Rókuson, 1980-tól Orosházán. 1980-ban súlyosan megbetegedett, ekkor barátja, Ormai Gusztáv Budapest-albertfalvai plébános vette magához.

---

³⁹ Írásai a *Vigilia* folyóiratban jelentek meg. Kezdeményezésére született meg 1974-ben a Szent István Társulat kiadásában megjelent új, teljes bibliafordítás.

⁴⁰ Ld. bővebben: Gergely Ferenc: *A magyar cserkészlet története 1910–1948*. Göncöl Kiadó, Budapest, 1989.

⁴¹ *Bevezető az újszövetségi Szentírásba. 2 kötet*. Nyíregyháza, 1975.; *Bevezető az ószövetségi szentírás keletkezés- és irodalomtörténetébe. 2 kötet*. Budapest, 1978.

Tarjányi Béla (Bócsa, 1942 –)

Mindössze egy rövid időre, az 1970/71-es tanévben oktatott bibliikumot Szegeden. Teológiai tanulmányokat folytatott Budapesten 1960 és 1966 között, 1965-ben pappá szentelték, 1966-ban doktorált Budapesten, ezt követően Rómában, a Pápai Biblikus Intézetben tanult 1967-től 1969-ig. Ekkor már érvényben volt az a rendelkezés, hogy katolikus teológián bibliikumot csak olyan tanár taníthat, akinek római végzettsége van. Tanár lett a Szegedi Hittudományi Főiskolán 1970-ben, majd 1971-ben Budapesten, a Hittudományi Akadémia megüresedett ószövetségi tanszékén. 1977-ben „optált”, vagyis pályázat nélkül átkérte magát az újszövetségi tanszékre, és annak vezetője lett. Személyével a II. vatikáni zsinat utáni új magyar biblikus nemzedék oktatói tevékenysége kezdődik el.⁴² A katolikus Biblia-apostolság erősítésére 1989-ben megalapította a Szent Jeromos Bibliatársulatot. Kutatási területe a szinoptikus evangéliumok. 1973-ban részt vett a teljes Ó- és Újszövetség bibliafordításban: a 12 kisp próféta könyvét fordította. Kiadói vitába keveredett a SZIT-tel, ezért 1997-ben Káldy és Tárkányi Neovulgáta-fordítását revideálva, a Neovulgáta alapján kiadta az új katolikus Bibliát, amelyet nagy példányszámban terjesztett. Biblikus pasztorális irányultságú negyedévi folyóiratot hozott létre *Jeromos füzetek* néven, melyből 1991-től mintegy 78 szám jelent meg. A Bibliatársulat jelentős kiadói tevékenységet fejtett ki, és igyekezett összefogni a katolikus bibliikus tanárokat.⁴³

Kerekes Károly OCist (Kistálya, 1918 – Budapest, 2009)

1972-től 1984-ig tanított bibliikumot Szegeden. Iskoláit Egerben és Budapesten végezte a cisztercitáknál, 1937 és 1945 között a ciszter rend tagja, 1947-ben pappá szentelték. 1944-ben tanárképző főiskolát végzett, görög–latin szakos tanár lett. 1945-től gimnáziumi tanár Egerben, 1948-tól Budapesten. 1950-ben, a szerzetesek szétszórása után orosz tanár Adonyban és Beloiannisban (magyarországi görög kolónia), illetve Szomolyán. 1957-től könyvelőként dolgozott Pannonhalmán, a szociális otthonban, majd káplán lett Baján, 1961-ben Jánoshalmán, 1964-ben Akasztón, 1966-ban Dunapatajon, 1967-ben Jánoshalmán, 1970-ben Bányán, 1971-ben pedig Kalocsán. 1973 és 1983 között a Szegedi Hittudományi Főiskolán bibliikus tanár volt, 1987-től zirci apát. Bibliikum-oktatásában elsősorban attraktív görög tudásával és filológiai érdeklődésével tűnt ki. Mivel klasszika-filológiai előképzettsége volt, a bibliikum és a klasszika-filológia kapcsolatát művelte, de inkább autodidakta módon, mint az összehasonlító irodalomelmélet szabályai szerint.

⁴² Publikációit ld.: MBL.

⁴³ A kiadói tevékenységet jól mutatja a társulat honlapja (<http://www.biblia-tarsulat.hu/nyitotb.html>).

Hébertudása is figyelemre méltó volt. A liturgikus felolvasásban a II. vatikáni zsinat bevezette azt a módszert, hogy hároméves ciklusban ismétlődnek a vasárnapi evangéliumok leckék és ószövetségi olvasmányok felolvasásai. Főleg ószövetségi olvasmányokat fordított liturgikus felhasználásra, de kötői ihletből gyakorta időmértékes verselésben és rímes sorokban adta vissza a prófétai szövegeket.⁴⁴

Benyik György (Soltvadkert, 1952 –)

Teológiai tanulmányait 1970–1971-ben a Szegedi Hittudományi Főiskolán, majd 1972-től 1975-ig Budapesten, a Római Katolikus Hittudományi Akadémián végezte. 1975-ben szentelték pappá. 1978-tól Rómában, a Pápai Gergely Egyetemen és a Biblikus Intézetben folytatott tanulmányokat, ahol 1982-ben biblikus teológiai licenciát szerzett. 1997-ben doktorált a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teológiai Fakultásán. 1978 óta tanít a Szegedi Hittudományi Főiskolán. 1980-tól 2008-ig a Szegedi Hittudományi Főiskola Biblikus Tanszékének tanszékvezető tanára. A Szabadkai Teológiai Kateketikai Intézet vendégtanára. A Keresztény-Zsidó Társaság tagja. A Szegedi Biblikus Konferencia alapítója (1988-tól) és szervezője. 1978-tól bibliai bevezetést, szövegmagyarázatot, bibliai hébert, görög nyelvet oktat. SNTS-tag. 1978-tól 2016-ig az intézet tanára, 2016. szeptember 1-jétől nyugdíjas óraadó.⁴⁵

Szabó Mária (Budapest, 1951 –)

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1977-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen történelem–latin szakos középiskolai tanári diplomát és görög filológus diplomát szerzett. 1977 és 1992 között a MTA ókortudományi kutatócsoport tudományos munkatársa, melynek keretében részt vett a Magyarországi Középkori Latinság Szótára szerkesztésében. 1992-től a SzHF főiskolai adjunktusa, a bibliai nyelvek oktatására szakosodott.⁴⁶

---

⁴⁴ Művei: *Bilincstépő és rácsszaggató zsoldár*. Bécs, 1990.; *Daloljunk az Úrnak. Népdal zsoldárok*. Bécs, 1975.; *Hitünk és Életünk. Hittankönyv*. Budapest, 1984.

⁴⁵ Művei: *Magyar nyelvű bibliafordítások a kezdetektől napjainkig*. Budapest, 1974.; *Magyar nyelvű biblikus irodalom a XIX. és XX. században*. Budapest, 1977. Műveit részletesen ld.: MBL.

⁴⁶ Művei: *Rövid héber nyelvtan*. Budapest, 1988.; *Bevezetés a bibliai héber nyelvbe*. JATEPress, Szeged, 1994.; *Bevezetés az Újszövetség görög nyelvbe*. Agapé, Szeged, 1997. Fordításai: *Izajás könyve, Jeremiás könyve, Jeremiás siralmai*. In: *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján*. Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1997.; *A zsoldárok kincsei. Zsoldárfordítás nyelvi-filológiai jegyzetekkel. Válogatás a Zsoldárok I. könyvéből (1–41)*. Budapest, 2013.

Thorday Attila (Budapest, 1962 –)

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán szerzett teológiai diplomát 1992-ben, majd 1994-ben biblikus szaklicenciát az Università Gregoriana-n. A Szegedi Hittudományi Főiskola Szentírástudományi Tanszékén tanít 1995-től. Teológia doktorátust szerzett 1997-ben. A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat elnökhelyettese 2000-től. A PPKE Hittudományi Karán a Liturgia és Lelkipásztorkodás-tan tanszékvezetője 2001 és 2005 között. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán az ószövetségi szentírás-magyarázat előadója 2002-től.⁴⁷ Ezután a Szegedi Szent Gellért Papi Szeminárium igazgatója, a Szegedi Hittudományi Főiskola biblikus tanára, a Gál Ferenc Főiskola oktatási rektorhelyettese. A biblikus tanszékről a pedagógiai tanszékre került.

Szatmári Györgyi (Budapest, 1966 –)

Középiskolai tanulmányait a nagykőrösi Arany János Gimnáziumban végezte. Egyetemi tanulmányokat Szegeden, a József Attila Tudományegyetem Természet-tudományi Karán folytatott, ahol 1990-ben matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát, majd 1991-ben számítástechnika szakos középiskolai tanári diplomát kapott. 1993-tól a Szegedi Hittudományi Főiskolán tanult filozófiát és teológiát, majd 1998-ban teológiai bakkalaureátust szerzett. Ugyanaz év őszétől Rómában, a Pontificia Università Gregoriana-n folytatta teológiai tanulmányait, s szerzett biblikus teológiai szaklicenciát 2001-ben. 2001 szeptemberétől tanít a Szegedi Hittudományi Főiskolán biblikus tárgyakat (ó- és újszövetségi teológiát és exegézist). 2008-ban PhD-fokozatot szerez a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. 2001 és 2010 között a Szegedi Hittudományi Főiskola (2009-től Gál Ferenc Hittudományi Főiskola) oktatója. 2008–2010: a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Bibliatudomány Tanszék mb. főiskolai docense, 2010-től főiskolai docense. 2011-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Hebraisztika Tanszékének mb. főiskolai docense.⁴⁸

Martos Levente Balázs (Szombathely, 1973 –)

Teológiát tanult Budapesten, Rómában és Jeruzsálemben. 1998-ban pappá szentelték. 2000-ben biblikus szaklicenciátust szerzett a Pápai Biblikus Intézetben, 2002-ben a PPKE Hittudományi Karán PhD-doktori fokozatot. 2000-től Szombathelyen tanít,

⁴⁷ Legjelentősebb kiadói tevékenysége: *Jeromos Bibliakommentár I–II–III*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002–2003.

⁴⁸ Művei: *Non affanatevi – siete figli del vostro Padre celeste: l'analisi retorica di Mt 6,19–7,11. Licenciadolgozat*. Róma, 2000. Műveit részletesen ld.: MBL.

2007-től Győrben. A Győri Hittudományi Főiskola biblikus tanára, főiskolai docens. 2008–2009-ben a Szegedi Hittudományi Főiskola (majd Gál Ferenc HF) docense is. 2010-ben habilitált a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teológiai Karán. 2014-től a Pápai Biblikus Bizottság tagja.⁴⁹

Rózsa Huba (Budapest, 1939 –)

Székesfehérvári egyházmegyes papként a Szegedi Hittudományi Főiskolán tanult 1959 és 1964 között. A Budapesti Hittudományi Akadémián szerzett teológiai doktorátust 1969-ben. Papszentelése 1964-ben volt. Káplánként dolgozott 1969-ig. 1969 és 1975 között az Esztergomi Hittudományi Főiskola tanára, 1972-től 1975-ig a Pápai Biblikus Intézet ösztöndíjasa volt. 1975-ben biblikus szaklicenciátust szerzett. 1975 és 1977 között az Esztergomi Érseki Főiskola tanára. 1977-től a Budapest Hittudományi Akadémia Ószövetség tanszékének vezetője, majd 1986–1988 és 1988–2000 között dékán. A levelező tagozat igazgatójaként működött 1991 és 1998 között. 1992-től a Szent István Társulat választott alelnöke, 2002-től a Hebraisztikai Társaság alelnöke. Apáczai Csere János-díjas 1993-ban, Scheiber Sándor-díjas 1998-ban, Stephanus-díjas 2001-ben. Széchenyi-díjat kapott 2015-ben. 2008-tól Szegeden a biblikus tanszék vezetője.⁵⁰

Horvát Endre (Óbecse, 1974 –)

Moholon nőtt fel, a szegedi teológiai főiskoláról tanulmányainak második éve után – tanárai ajánlásával – Rómába került, a Germanicum-Hungaricum kollégiumba, s ott folytatta teológiai tanulmányait. 2003-ban pappá szentelték, ezután még egy évet töltött Rómában, ahol a Gergely Egyetemen megszerezte a teológiai magiszteri fokozatot biblikus teológiából. Ennek befejezéseként fél évet Jeruzsálemben töltött. A Szabadkai Püspökség Teológiai-Katekétikai Intézetének titkára. Ugyanezen intézményben újszövetségi teológiát és egzegézist ad elő. Olaszul, németül, franciául és angolul beszél, szűkebb szakterülete okán jó ismerője az ógörögnek. Jelenleg csonoplyai plébános.

---

⁴⁹ Művei: *Vele ettünk és ittunk... (ApCsel 10,41) Emlékezés és önazonosság az Apostolok Cselekedeteiben*. Teológia, 2006 (40) 151–159.; *Krisztus, a mi húsvéti bárányunk. Retorikai és hagyománytörténeti szempontok 1Kor 5,7 kapcsán*. Teológia, 2008 (42). 14–26.; *Az írástudó Pál. Példák a Rómaiakhoz írt levél 10. fejezetéből*. Vigília, 2009 (74). 170–178.; *Szívembe rejtem szavaidat. Jegyzetek Isten szavának teológiájához*. Szombathely, 2009.; *Legyetek követőim! Képek a tanító Pál apostolról*. Győr, 2010.; *Misztikus malom: zsolttáridézetek a páli levelekben*. L'Harmattan, Budapest, 2012.; *Márk Evangéliuma*. SZIT, Budapest, 2014.

⁵⁰ Műveit részletesen ld.: MBL.

Kocsi György (Borszörcsök, 1955 –)

A győri bencés gimnáziumba járt, később Budapesten teológiát tanult. Az államvédelmi hatóság üldözi, pappá szentelése előtt a szüleihez kiszáll a rendőrség, és a holléte felől érdeklődik. 1980-ban, papszentelése után el kell hagynia a fővárost. Búcsúszentlászlón, Nagyatádon káplán, útlevelét bevonják. 1986-ban gépjárművezetői engedélyét is elveszik. Iharoson plébános 1986-tól 1990-ig. Németh Miklós miniszterelnök – Pintér Dezsőn keresztül – felkéri egyházi tanácsadónak, amit nem fogad el. Tübingenbe ment tanulmányi szabadságra, keleti nyelveket is tanult, a hébert Walter Groß-nál, az asszirológiát Wolfgang Röhlignél, az egyiptológiát Wolfgang Schenkelnél, az ugaritológiát Paolo Xellánál és Manfred Krebernknél. Tanulmányait Herbert Haag, neves tübingeni professzor támogatta. 1995-ben Iharoson plébániai kormányzó. 1998-tól prefektus a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán. 2006-tól Zamárdi, majd Balatonendréd plébánosa. A Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztrel tüntették ki 2011-ben. A Széchenyi Társaság Díját 2012-ben kapta meg. Tanulmányait, jegyzeteit több folyóiratban (Pannonhalmi Szemle, Vigilia, Távlatok stb.) is publikálták.⁵¹ Számos német nyelvből készített exegetikai mű és Bibliával kapcsolatos könyv fordítása jelent meg a tollából és szerkesztésében a Kairosz kiadónál és a SZIT Kiadónál – Gerhard Lohfink: *Milyennek akarta Jézus a közösséget?* Egyházfórum, 1986.; Gerhard Lohfink: *Jézus utolsó napja. A passió eseményei.* Egyházfórum, 1992., Kairosz, Budapest, 2010.; Norbert Lohfink: *Álmok az egyházzól.* Agapé, 2004.; Norbert Lohfink: *Haragos visszatekintés az államra.* Szent István Társulat, Budapest, 2005. (Kocsi György készítette héber–magyar szöszedettel); Josef Ernst: *Lukács. Egy teológus portréja.* Kairosz, Budapest, 2010.; Josef Ernst: *János. Egy teológus portréja.* Kairosz, Budapest, 2011.; Josef Ernst: *Máté. Egy teológus portréja.* Kairosz, Budapest, 2012.; Josef Ernst: *Márk. Egy teológus portréja.* Kairosz, Budapest, 2013. Tizenkilenc tanulmányának gyűjteménye megjelent a Kairosz Kiadónál *Ha tűzben jársz is, a lángok nem perzselnek* címmel (Budapest, 2009.). Vele készült interjúkötet: *Jézus szeretetért.* Kairosz, Budapest, 2008. A Gál Ferenc Főiskolán 2014 óta tanít Ó- és Újszövetségi bevezetőt és exegézist.

Szakács Tibor

2015-től intézetünk tanára, volt növendék, aki tanulmányait a Pápai Biblikus Intézetben végezte.

⁵¹ Műveit részletesen ld.: MBL.

ÖSSZEGZÉS

Úgy vélem, sikerült a szegedi biblikusok munkását jól dokumentáltan bemutatni, és az olvasó előtt világossá vált az intézmény hányatott története is. Talán a többi tanszék oktatói munkásságával válik teljessé ez a kép. Remélem, ennek megírására akad vállalkozó, hiszen ez tudja csak bemutatni, hogy a szegedi teológiai képzés felsőoktatási intézménye hogyan épül bele a település felsőoktatásába. Mivel régen itt tanuló kispapok, később pedig a civil hallgatóink jelentős része Bács-Kiskun, Csongrád és Heves megyében adják tovább a nálunk megszerzett tudást, a teológiai és hitoktatás megértéséhez kulcsfontosságú az intézmény által adott ismeret és szemléletmód.

Számos korábbi növendékünk, akik közül jó néhányan már oktatók, más egyházi felsőoktatásban folytatják oktatói tevékenységüket, ezért megállapíthatjuk, hogy az intézmény biblikusai országos hatásúak. Csak néhány példát említek: Szatmári Györgyi a Sapientia Szerzetesi Főiskolán tanít, Szabó Xavér OFM úgyszintén. Horváth Endre Szabadkán szervezi a teológiai oktatást, Perintfalvi Rita pedig a Bécsi egyetemen tanít. Számos volt növendékünk Leuvenben, Párizsban vagy Bécsben folytatta tanulmányait, és hogy a felsőoktatás vagy a tudományszervezés mely intézményében kötött ki, arról még nem készült felmérés. Talán számukra is érdekes lehet ez a tanulmány, amelyet nekik kellene tovább írni.

*Mons. Dr. Benyik György
főiskolai tanár
Gál Ferenc Főiskola Teológiai Kar*